

GÖTEBORGS UNIVERSITET
PSYKOLOGISKA INSTITUTIONEN

**“Tror du han är sur?”
- svenska föräldrars användning av mentaliserande språk**

Oscar Hagsten och Tobias Thyni

Examensarbete 30 hp
Psykologprogrammet
PM2519
Vårtermin 2019

Handledare: Erland Hjelmquist
Isac Sehlstedt

“Tror du han är sur?”

- svenska föräldrars användning av mentaliserande språk

Oscar Hagsten och Tobias Thyni

Sammanfattning. Hur föräldrar använder mentaliserande språk har visat sig påverka hur tidigt barn utvecklar sin “Theory of Mind”. Syftet med denna studie var att undersöka huruvida föräldrars användning av mentaliserande språk påverkas av barns ålder och kön, samt förälderns kön. Femtioen föräldrar samtalande med sina barn om tio bilder vid två tillfällen, när barnen var två respektive tre år. Samspelet spelades in och analyserades utifrån hur mycket och vilken kategori (kognitioner, känslor, önskningar) av mentaliserande språk föräldrarna använde. Föräldrarna sade fler mentaliserande ord när barnen var äldre. Redan när barnen var två år använde föräldrarna mycket kognitionsord, vilket skiljer sig från tidigare studier. Gällande könsskillnader fanns vissa signifikanta resultat men inga entydiga mönster. Möjliga orsaker till resultaten beskrivs i diskussionen.

Förälder (F): Åh, vad händer här då?

F: Vad, tror du han är sur?

Barn (B): Mmm.

F: Han ser ut som du brukar göra när du är sur. Så: [grimaserar].

B: [Skrattar]. Han är sur på pappa.

F: Ja, kanske. Han kanske inte fick nån glass. Kan det va så?

B: Mmm.

F: Mmm.

En viktig del av ett barns psykosociala utveckling är samspelet med dess föräldrar. I ovanstående citat samtalar en förälder med sitt barn om en bild, och hjälper barnet att förstå vad som händer inom personen på bilden. Genom att föräldern anpassar sina frågor och formuleringar efter barnets nivå, kan barnet med hjälp av föräldern fantisera kring vad som har hänt på bilden. Via sådana samspel kan barnet så småningom själv skapa teorier kring vad som händer i andras inre, en “Theory of Mind” (ToM).

ToM är förmågan att tänka kring tänkande och förstå att en själv och andra är personer med ett medvetande (Berk, 2014). Barns ToM har bland annat ett samband med deras popularitet i kamratgrupper, förmåga att ljuga och hålla hemligheter, samt förståelse för eget och andras beteende, och är en av många viktiga pusselbitar i barns sociala och kognitiva utveckling (Wellman, 2014). Det klassiska sättet att undersöka ToM är genom så kallade “false-belief”-test (Ruffman, 2014). I dessa får barn lösa uppgifter som kräver att de kan sätta sig in i att andra personer kan ha falska antaganden kring hur världen är beskaffad. Ett exempel på en sådan uppgift är “Maxi”-testet (eller “Sally-Anne”-testet) (Wimmer & Perner, 1983). I detta får barn höra och se en berättelse om två dockor, Maxi och Maxis mamma. En av dockorna, Maxi, lägger en chokladbit i en låda och går sedan iväg. Mamman flyttar då chokladbiten till en annan låda. Barnet får sedan frågan om i vilken av lådorna som Maxi letar efter chokladen när Maxi kommer tillbaka. Om barnet klarar detta test hävdas att de har utvecklat en förståelse för att andra kan ha ett

medvetande med falska antaganden kring världen (Wimmer & Perner, 1983). Dessa "false-belief"-uppgifter brukar barn klara när de är runt 4 år gamla (Wellman, 2014).

"False-belief"-test kan ge sken av att ToM är en förmåga som en person antingen har eller inte har. Forskning har dock visat att ToM snarare bygger på flera olika färdigheter, där vissa av dem utvecklas tidigare än förmågan att förstå andras felaktiga antaganden, och andra senare. Redan runt ett års ålder går det att se tidiga stadier av ToM (Wellman, 2014). Det handlar bland annat om att se på andra som personer med avsikter som styr deras beteende (Wellman, 2014), och att barn någon gång mellan 13 och 18 månaders ålder utvecklar förståelsen för att andra personer har andra visuella perspektiv än de själva (Laranjo, Bernier, Meins & Carlson, 2014). Senare stadier av ToM handlar bland annat om förståelsen av sarkasm (Peterson, Wellman & Slaughter, 2012). ToM är alltså en samling av olika färdigheter som hjälper barnet att förstå sitt eget och andras inre. Andra begrepp som används inom forskningen är mentalisering och social kognition, som då vanligtvis är bredare till sin innebörd än ToM och "false belief".

En studie av Wellman och Liu (2004) undersökte huruvida det går att beskriva utvecklandet av ToM hos förskolebarn i form av en skala med steg med ökande svårighetsgrad. De fann stöd för denna tanke och konstruerade en skala bestående av fem steg: (1) att barnet förstår att andra tycker om annat än vad det själv gör, (2) att andra kan ha olika antaganden om samma situation, (3) att andra inte har tillgång till samma kunskap som en själv har, (4) att andra kan ha felaktiga antaganden, och sist (5) att en person kan visa en annan känsla än vad den känner (Wellman & Liu, 2004). Denna skala för ToM-utveckling har visat sig vara stabil och har identifierats i flera olika kulturer (Peterson, Wellman & Liu, 2005; Wellman, Fang, Liu, Zhu & Liu, 2006). En studie har även visat på dessa utvecklingssteg i Sverige (Sundqvist, Holmer, Koch & Heimann, 2018), även om de i denna studie inte fann stöd för ordningen på det sista utvecklingssteget kring dolda känslor. Det verkar alltså finnas en viss stabilitet i den typiska utvecklingen av ToM.

Denna stabilitet skulle kunna tolkas som att ToM-utvecklingen följer vissa medfödda steg i barns hjärnutveckling. Ett stöd för denna tanke står att finna i studier på barn med autism, med icke-typisk hjärnutveckling, som visat att de har en annorlunda och försenad ToM-utveckling (Baron-Cohen, Leslie & Frith, 1985; Peterson & Siegal, 2000). Det finns dock studier som visat på kulturella skillnader, där barn i Kina (Wellman et al., 2006) och Iran (Shahaeian, Peterson, Slaughter & Wellman, 2011), har en annan sekvens på två av utvecklingsstegen i ToM-skalan, där steg två och tre bytt plats. Detta kan bero på att dessa kulturer är mer kollektivistiska än många av de västerländska kulturer där majoriteten av studierna är genomförda (Shahaeian et al., 2011; Wellman et al., 2006). ToM-utvecklingen skiljer sig också åt i vissa andra grupper. Till exempel utvecklar döva barn till hörande föräldrar ToM senare än döva barn till döva föräldrar (Peterson & Siegal, 2000; Peterson et al., 2005). Detta tros bero på att döva barn med döva föräldrar redan från födseln har tillgång till någon som kan kommunicera flytande med dem, vilket inte de med hörande föräldrar har (Peterson & Siegal, 2000; Peterson et al., 2005). Även hos barn med autism finns individuella skillnader i ToM-förmåga som förklarats av deras mammors användande av mentaliserande språk (Slaughter, Peterson & Mackintosh, 2007), alltså termer som refererar till inre mentala tillstånd. Denna bild visar att den sociala omgivningen runt ett barn påverkar ToM-utvecklingen.

Ett sätt att förstå hur barnets sociala omgivning påverkar är genom att föräldrar understödjer ("scaffoldar") barnets utveckling (Ruffman & Taumoepeau, 2017). Det sker genom att föräldrar hjälper barnet med uppgifter som ligger precis utanför barnets

nuvarande kapacitet, vad Vygotskij (1978) kallar den proximala utvecklingszonen (Ruffman & Taumoepeau, 2017). På så sätt konstrueras barnets kunskaper och färdigheter i samspel med den sociala omgivningen. Genom att föräldrarna kommenterar mentala tillstånd och hjälper barnet att tänka kring dessa, utvecklas barnet till att få en mer avancerad ToM-förståelse (Ruffman & Taumoepeau, 2017).

Det finns två teorier som är vanliga för att beskriva hur barn utvecklar förmågan att förstå sitt egna och andras medvetande samt inre mentala tillstånd, "theory theory" och "simulation theory". "Theory theory" utgår från Piagets teorier kring hur barn utvecklas (Wellman, 2014). Piaget beskriver hur barn konstruerar teorier kring hur världen fungerar genom sina olika erfarenheter, där erfarenheterna antingen styrker tidigare teorier, assimilerar, eller bryter mot tidigare teorier och därmed skapar en förändring, ackommodering (Wellman, 2014). Det sker således en växelverkan mellan barnets kunskaper och teorier å ena sidan och dess erfarenheter å andra sidan, och barnen fungerar som en statistiker eller vetenskapsman som bygger ut sina teorier till att bli mer och mer korrekta (Wellman, 2014). Ju mer korrekta teorierna är, desto lättare kan barnen assimilera och utveckla sina teorier i mötet med nya bevis. Som ett stöd för denna teori är forskningen kring ToM-skalan (Wellman & Liu, 2004), som visat att barn när de nått ett konceptuellt steg i ToM-förståelsen har enklare att nå nästa steg i skalan.

"Simulation theory" hävdar att barn utvecklar förståelsen kring omvärlden utifrån sina egna erfarenheter (Wellman, 2014). Enligt denna teori behöver barn inte utveckla förståelsen för sina egna inre tillstånd, utan har direkt tillgång till detta från början (Wellman, 2014). Genom att andra benämner deras inre tillstånd får de ett språk för det och lär sig kommunicera. De utvecklar sedan en förståelse för andras inre tillstånd, genom att simulera att de är i andras situation (Wellman, 2014). Genom övning blir de sedan bättre och bättre på att simulera. Enligt "simulation theory" utvecklar barn därför inga teorier kring egna och andras medvetande (Wellman, 2014). Simulering har visat sig vara en beståndsdel i utvecklandet av ToM, men detta motsäger i sig inte att barnet utvecklar teorier (Wellman, 2014). Att det är lättare att först förstå sina egna inre tillstånd, och sedan ta hjälp av denna förståelse för att förstå andra, kan snarare ses som att simuleringen är en del av teoriutvecklingen hos barnet.

Oavsett vilka teorier kring barns utveckling som ligger till grund för förståelsen av hur ToM utvecklas, finns faktorer som har visat sig påverka denna utveckling. En sådan faktor är barns generella språknivå som visat sig ha ett samband med deras resultat på ToM-tester (Peterson & Siegal, 2000), där barn med ett mer utvecklat språk presterade bättre. En annan faktor är barns exekutiva funktioner, som visat sig ha ett samband med hur de presterar i "false-belief"-test (Devine & Hughes, 2014). Hughes et al. (2005) visade i en stor tvillingstudie att miljöfaktorer stod för en majoritet av variationen i ToM-förmåga, i kontrast till genetiska faktorer. En metastudie (Devine & Hughes, 2018) visade att socioekonomisk status och antal syskon i en familj har ett svagt signifikant samband med hur barnen klarade "false-belief"-test. Författarna diskuterade kring hur dessa resultat kan förstås utifrån att barn som har många syskon har tillgång till flera olika perspektiv, konflikter och mer mentaliserande språk i hemmiljön än de med färre syskon.

En faktor som visat sig ha ett positivt samband med barns ToM-förmåga är deras mödrars användande av mentaliserande språk (Devine & Hughes, 2017; Ensor, Devine, Marks & Hughes, 2014; Ruffman, Slade & Crowe, 2002; Tompkins, Benigno, Kiger Lee & Wright, 2018). Devine och Hughes (2017) menade att denna typ av iakttagelser motiverar att betrakta utvecklingen av ToM ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. I longitudinella studier där mödrars mentaliserande språk mätts vid ett första mättillfälle

när barnen varit omkring två års ålder, har mängden mentaliserande språk visat sig vara en prediktor för skillnader i barnens ToM vid cirka tre års ålder (Ruffman et al., 2002) samt sex och tio års ålder (Ensor et al., 2014). Dessa tendenser syntes även efter att ha kontrollerat för barnens förmåga till ToM, mentaliserande språk och generella språkförmåga vid första mättillfället, vilket tyder på att mödrarnas mentaliserande språk kan ha en kausal verkan (Ruffman et al., 2002). Resultaten stöds även av metaanalyser som funnit en svag positiv effekt av mödrars mentaliserande språk på deras barns ToM (Devine & Hughes, 2018; Tompkins et al., 2018).

Det finns således belägg för att föräldrars mentaliserande språk har en påverkan på barns förmåga till ToM, men hur sker denna påverkan? Ruffman (2014) menade att barnets ToM förbättras av samtal som hjälper barnen att fokusera på och reflektera kring sina egna önskningar och vad det är att vilja ha något. Det är även hjälpsamt när föräldrar kommenterar vissa beteenden hos barnet, och exempelvis säger att ”du vill ha kexet” när barnet sträcker sig efter det (Ruffman, 2014), vilket är i linje med ”simulation theory”. Barnets utveckling av språkförståelse och förmåga att skilja mellan sig själv och andra, ökar förståelsen av föräldrarnas mentaliserande språk och gör att de kan tillägna sig nya ToM-kunskaper (Ruffman, 2014). Det verkar även som att barn kan få en ökad ToM-förståelse genom att höra mentaliserande termer användas i olika sammanhang, för att beskriva olika beteenden. I en interventionsstudie jämförde Ruffman, Puri, Galloway, Su och Taumoepeau (2018) effekten av att föräldrar fick använda ordet ”want” i olika sammanhang, med när föräldrarna använde ordet i endast ett sammanhang. Det visade sig att föräldrarnas användande av ”want” i olika sammanhang ledde till en större förbättring av barnens ToM. Detta menade författarna kan handla om att barnen, när de hör samma ord beskriva olika typer av beteenden behöver utveckla sina teorier kring världen till att innefatta mer än synliga beteenden. Därmed söker de efter den underliggande länken, vilket är det mentala tillståndet. Ruffman et al. (2018) hävdade även att resultatet tyder på att inlärningen av ett mentalt tillstånd underlättar en generell förståelse för mentala tillstånd. Detta eftersom användandet av ”want” ledde till förbättrade resultat på ToM-uppgifter där barnen även behövde visa förståelse för andra mentala tillstånd.

Ord från olika kategorier av mentaliserande språk verkar användas och påverka olika mycket beroende på barnens ålder. Mentaliserande ord brukar förenklat delas upp i kategorierna kognitioner, känslor och önskningar, beroende på vilket mentalt tillstånd det refererar till. De flesta studier har visat att föräldrar använder ungefär lika mycket kognitions-, känslor- och önskeord när deras barn är 15–24 månader, för att sedan börja använda mer kognitionsord när barnen uppnått 30 månaders ålder (Ensor et al., 2014; samma empiri rapporterad i Ensor & Hughes, 2008; Taumoepeau & Ruffman, 2006, 2008). Det finns dock minst en studie som visat motsatsen, alltså att kognitionsord dominerade redan vid 24 månaders ålder (Morgan et al., 2014). Vid högre åldrar, 36 respektive 48 månaders ålder, verkar kognitionsorden stabilisera sig på en högre nivå (Ruffman et al., 2002). Taumoepeau och Ruffman (2006) fann i en studie att föräldrars användning av just önskeord när barnen var 15 månader kunde predicera barnens efterföljande känsloförståelse, medan andra typer av mentaliserande ord inte gjorde det. Senare vid 24 månader kunde användning av såväl kognitions-, känslor- och önskeord predicera efterföljande ToM-förmåga, med kognitionsord som den starkaste prediktorn (Taumoepeau & Ruffman, 2008). Detta menade författarna talar för att vissa typer av mentaliserande ord är särskilt viktiga vid kritiska punkter i barnets utveckling, i linje med teorierna kring proximal utvecklingszon (Taumoepeau & Ruffman, 2006, 2008). De menade att yngre barn först behöver prata om önskningar, då de är enklare och barnens

liv styrs mycket av behov som tar sig synliga uttryck, såsom handlingar och ansiktsuttryck (Taumoepeau & Ruffman, 2008). Senare kan barnen prata om och dra nytta av mentaliserande språk om kognitioner och känslor (Taumoepeau & Ruffman, 2008).

Mängden av och fokus för det mentaliserande språk som barn exponeras för verkar också variera under barnets tre första år. Föräldrar använder en större mängd mentaliserande ord, både absolut och i proportion till andra ord, ju äldre barnen blir (Beeghly, Bretherton & Mervis, 1986; Taumoepeau & Ruffman, 2008). I takt med att barnen blir äldre verkar även föräldrarna använda en större variation av mentaliserande ord, alltså fler unika ord (Beeghly et al., 1986). Oavsett om antal mentaliserande ord varierar beroende på barnets ålder, finns en stabilitet hos föräldrarna, där de som använder mycket mentaliserande ord vid ett tillfälle, också gör det senare (Ruffman et al., 2002; Taumoepeau & Ruffman, 2008). I linje med "simulation theory" använder föräldrar först mentaliserande ord som refererar till barnets inre, när barnen är runt ett år (Beeghly et al., 1986; Taumoepeau & Ruffman, 2006). Senare refererar de mer till andra personers inre (Beeghly et al., 1986; Taumoepeau & Ruffman, 2006).

Tidigare forskning har visat på olikheter i vilken mängd mentaliserande språk ett barn exponeras för, utifrån både faktorer hos barnet själv och faktorer i dess miljö. En faktor hos föräldrar som verkar hänga samman med en ökad mängd mentaliserande ord är utbildningsnivå, då välutbildade mammor använder fler kognitionsord än de med lägre utbildning (Jenkins, Turrell, Kogushi, Lollis & Ross, 2003). Att ett barn har äldre syskon gör också att barnet exponeras för mer mentaliserande språk, ett samband som inte syns hos barn med yngre syskon (Jenkins et al., 2003). En tredje faktor som i vissa studier har haft en påverkan är om barnet pratar med sin mamma eller pappa. En del studier har visat på att mammor använder fler mentaliserande ord än pappor (Jenkins et al., 2003), och flera har pekat på hur mammor refererar mer till känslor än barnets pappor (Fivush, Brotman, Buckner & Goodman, 2000; Labounty, Wellman, Olson, Lagattuta & Liu, 2008). Det finns också studier som inte hittat några generella skillnader mellan mammor och pappor gällande användandet av mentaliserande språk, exempelvis Roger, Rinaldi och Howe (2012).

Det finns även faktorer eller egenskaper hos barnet som har visat sig påverka hur mycket mentaliserande språk det exponeras för. Jämförelsestudier har bland annat visat att vissa funktionsvariationer kan påverka hur föräldrarna pratar med sina barn. I en studie av Beeghly et al. (1986) använde mammor till barn med Downs syndrom proportionerligt mindre mentaliserande ord än mammorna till barnen i de typiskt utvecklade kontrollgrupperna. Studier har även visat på liknande tendenser hos döva barn, där de döva barnens föräldrar använde färre kognitionsord än föräldrar till hörande barn (Morgan et al., 2014). En studie på mammor till barn med synnedsättningar visade på motsatta tendenser, då dessa mammor refererade mer till mentala tillstånd än mödrar till seende barn (Tadic, Pring & Dale, 2013). Slutligen är barnets kön något som i flera studier visat sig leda till skillnader i exponeringen för mentaliserande ord. I en studie av Fivush et al. (2000) pratade både mammorna och papporna mer om känslor med sina flickor, än med sina pojkar. Detta trots att det inte fanns någon skillnad hos barnen i hur många känslor de använde. Denna tendens, att flickor får höra fler känslor, finns även i andra studier (Dunn, Bretherton & Munn, 1987). Två svenska studier (Lindahl & Heimann, 1997, Lindahl & Heimann, 2002) fann en större social närhet i mammas relationer till sina döttrar än till sina söner, när de bedömde samspelet hos spädbarn. Det finns även studier med kontrasterande resultat, där föräldrarna använt mer mentaliserande språk med sina pojkar (Roger et al., 2012), och studier som inte kunnat visa någon

skillnad mellan flickor och pojkars exponering för mentaliserande språk (Beeghly et al., 1986; Jenkins et al., 2003; Labounty et al., 2008).

Syfte och frågeställningar

Denna studie syftade till att undersöka föräldrars verbala samspel med sina barn i förskoleåldern, med fokus på deras mentaliserande språk. Syftet motiverades av att det språkliga samspelet är en prediktor för barns ToM-utveckling. Detta har inte tidigare undersökts i en svensk kontext, och det finns få longitudinella studier som följer barns tidiga samspel med sina föräldrar.

En av de frågeställningar som studien syftade till att besvara var huruvida föräldrar skiljer sig åt i hur mycket och vilken typ av mentaliserande ord de använder till sina barn när barnen är två respektive tre år gamla. Hypotesen, utifrån tidigare forskning, var att antalet mentaliserande ord skulle öka med barnets ålder. En ytterligare hypotes var att kognitions-, känslö- och önskeord skulle vara ungefär lika frekventa när barnen var två år. Tidigare studier har även visat att kognitionsord blir vanligare ju äldre barnet blir. En tredje hypotes blev därför att föräldrarna skulle använda fler kognitionsord när barnen var tre år, och att kognitionsorden vid detta tillfälle skulle vara vanligare än övriga kategorier.

Den andra frågeställningen var huruvida det finns könsskillnader i föräldrars användning av mentaliserande språk. Påverkar förälderns eller barnets kön hur mycket mentaliserande ord som föräldern säger? Hypotesen var att mammor skulle använda fler mentaliserande ord än pappor, och att döttrar skulle höra fler mentaliserande ord än söner. Tidigare studier har främst undersökt hur mammor pratar med sina barn. De studier som tittat på könsskillnader i användning av mentaliserande språk hos föräldrar har indikerat att det kan finnas skillnader men resultaten är inte entydiga.

Metod

Denna studie genomförs som en del av ett forskningsprojekt, "Hjärna, tänkande, kultur: vägar till mentalisering, språk och läsning". Detta projekt är en longitudinell studie som syftar till att träffa barn en gång om året från det att de är två år tills de är fem år, för att studera deras sociala och kognitiva utveckling. Vid varje testtillfälle, som pågått i ungefär en och en halv timme har barnet och föräldern fått sitta tillsammans och samtala om bilder. Barnen har dessutom fått genomföra olika tester. Inspelningarna från barnens och föräldrarnas samspel ligger till grund för denna uppsats.

Deltagare

Under våren 2016 kontaktades Statens personadressregister för att få adresser till familjer med ett eller flera barn som inom sex månader skulle fylla två år. Familjerna skulle bo i Göteborgsområdet och avgränsades med hjälp av postnummer. Deltagarna rekryterades genom att skicka inbjudningar via post. Inga andra urvalskriterier användes. I denna studie exkluderades tre deltagare som inte pratade svenska med varandra under samspelet.

Denna studie innefattar 51 barn, 22 pojkar och 29 flickor. Barnen var vid första mättillfället mellan 108 och 127 veckor ($M = 120,7$, $s = 3,4$). Vid andra mättillfället var barnen mellan 160 och 190 veckor ($M = 174,4$, $s = 5,2$). Föräldrarna fick själva välja vem som skulle delta, och vid tillfälle 1 var det 41 mammor och 10 pappor. Vid tillfälle 2 var det 35 mammor och 16 pappor, se tabell 1. Fyrtioen av barnen hade samma förälder med sig vid båda tillfällena (33 mammor och 8 pappor). Enligt Hollingsheads sjugradiga skala för utbildningsnivå (Hollingshead, 1975) varierade den hos både mammorna ($M = 5,8$, $s = 1,0$) och papporna ($M = 5,5$, $s = 1,1$) mellan fyra och sju, där sju är den högsta möjliga nivån. Alla i stickprovet uppnådde således en fyra på skalan, vilket innebär att samtliga föräldrar avslutat gymnasiet. Medianen är sex på skalan, vilket motsvarar en treårig universitetsutbildning.

Tabell 1

Tabell över deltagarnas och föräldrarnas kön

	Döttrar	Söner	Totalt
Tillfälle 1			
Pappor	5	5	10
Mammor	24	17	41
Tillfälle 2			
Pappor	10	6	16
Mammor	19	16	35

Instrument och tillvägagångsätt

Deltagarna fick i inledningen av båda testtillfällena tio bilder att gemensamt titta på. Bilderna valdes för att gynna samtal kring kognitioner, känslor och önskningsar. Bilderna vid första tillfället var samma som användes av Morgan et al. (2014) och Ruffman et al. (2002) i liknande studier. Vid tillfälle 2 användes tio andra bilder, anpassade efter barnens ålder. För beskrivning av bilderna se bilaga 1. De instruktioner som deltagarna fick var: ”Här är tio bilder. Prata med [barnnamn] om vad som händer på bilderna. Och när [barnnamn] är nöjd med att titta på en bild, bläddra vidare till nästa. Jag kommer gå ut ur rummet för jag ska förbereda ett annat rum, men jag kommer tillbaka. Det tar ungefär tio minuter.” Försöksledaren lämnade rummet efter instruktionen getts och samtalet mellan barnet och föräldern spelades in. Testningen avslutades när deltagarna ansåg sig vara färdiga med bilderna. Endast den tid som föräldrarna och barnen pratade om bilderna räknades som taltid, och tiden då barnet exempelvis lämnade rummet eller pratade om annat än bildmaterialet exkluderades. Vid tillfälle 1 varierade taltiden mellan 3 minuter och 35 sekunder och 22 minuter och 15 sekunder ($M = 8,3$, $s = 3,4$). Vid tillfälle 2 varierade taltiden mellan 3 minuter och 46 sekunder och 15 minuter och 48 sekunder ($M = 8,7$, $s = 2,7$). Korrelationen mellan taltiden vid tillfälle 1 och 2 var $r = 0,47$ ($p < ,01$).

Ljudinspelningarna från samspelet transkriberades utifrån en transkriptionsmall. Avsikten med transkriptionen var att få med de ord som sades snarare än att fånga de exakta ljud som användes. Alltså rör det sig om en ordagrann transkription där ord konstruerats utifrån hur de faktiskt yttrades. Först transkriberades fem filer var av bägge

författarna, för att kontrollera samstämmigheten. Det fanns en tillfredsställande samstämmighet och de enstaka skillnader som fanns diskuterades och ledde till en revidering av transkriptionsmallen. Utifrån revideringen transkriberades de redan transkriberade filerna om enligt mallen. Sedan transkriberades de övriga 70 inspelningarna. Sedan tidigare var 22 inspelningar transkriberade. Även dessa korrigerades enligt den reviderade transkriptionsmallen.

Med hjälp av ett Matlab-skript, utvecklat inom projektet, sorterades alla enskilda ord ut uppdelat per deltagare. Då denna studie endast undersökte föräldrarnas språk, sorterades barnens tal bort. Ur den totala ordlistan, med alla föräldrarnas ord, sorterades icke-ord bort. Icke-ord definierades som ljud och stakningar (ansatser till ord), se bilaga 2. Utifrån listan med de kvarvarande orden (totalt 2322 unika ord), sorterade författarna ut föräldrarnas mentaliserande ord, uppdelat i kategorierna kognitioner, känslor och önskningar (se tabell 2 för exempel på inkluderade ord). Sorteringen gjordes manuellt, med hjälp av de kategoriseringar som gjorts av Bretherton och Beeghly (1982) samt Ruffman et al. (2002). Kategorin kognitioner beskriver en persons antaganden och kunskap (exempelvis vet) och innefattade 39 ord. Känslor är både beskrivningar av olika känslor (exempelvis arg), men också ord som beskriver att någon känner (exempelvis känsla) och denna kategori innefattade 40 ord. Kategorin önskning beskriver en persons preferenser och önskningar (exempelvis vill) och innefattade 13 ord. För en fullständig lista över samtliga inkluderade ord i kategorierna, se bilaga 3. Slutligen beräknades antal totala ord, samt antal ord ur de olika kategorierna för varje enskild deltagare och tillfälle.

Tabell 2

Tabell över ordkategorier med exempel på inkluderade ord.

Kategori	Exempel
Kognitionsord	tror, tycker, vet, tänker, gissa
Känslord	arg, ledsen, glad, förvånad, rädd
Önskeord	vill, gillar, behöver, vilja, hoppas

Databearbetning

För att undersöka om föräldrar skiljer sig åt i hur mycket och vilken typ av mentaliserande ord de använder till sina barn när barnen är två respektive tre år, genomförde vi en tvåvägs (tillfälle x ordkategori) beroende variansanalys (ANOVA). De tio deltagare som hade olika föräldrar närvarande vid de två testningarna exkluderades i denna analys, eftersom variabeln som undersöktes var huruvida barnets ålder påverkade antal mentaliserande ord hos föräldern. Att då ha olika föräldrar för samma barn, riskerade att påverka resultatet. För att undersöka hur bakgrundsvariabler (föräldrarnas utbildningsnivå och huruvida barnet har äldre syskon) eventuellt påverkar resultaten, lades dessa variabler in som kovariat i en kovariansanalys (ANCOVA). För att kontrollera för total ordmängd hos föräldern, användes istället för absolut mängd den relativa mängden, i förhållande till totalt antal ord, av ord inom varje kategori (kognitions-, känslor- och önskeord). En korrelationsanalys genomfördes även med antal ord inom de tre kategorierna uppdelat på tillfälle, för att se om föräldrarna pratade på likartade sätt vid

de två tillfällena. I denna analys exkluderades de deltagare som hade olika föräldrar närvarande.

För att undersöka huruvida det finns skillnader mellan hur mammor och pappor använder mentaliserande språk med sina döttrar respektive söner genomfördes en tvåvägs (föräldrarnas kön x barnets kön) oberoende multivariat variansanalys (MANOVA). Även denna analys upprepades med kovariat (föräldrarnas utbildningsnivå, huruvida barnet hade äldre syskon och barnets ålder) i en multivariat kovariansanalys (MANCOVA), både med det absoluta och relativa antalet ord.

Sex regressionsanalyser genomfördes (en för varje tillfälle och kategori) för att vidare undersöka eventuella samband med prediktorerna (total ordmängd hos föräldern, barnets ålder, huruvida barnet hade äldre syskon, föräldrarnas utbildningsnivå, samt föräldrarnas och barnets kön). En stegvis analys genomfördes där prediktorer lades till i regressionsmodellen en i taget efter hur stort förklaringsvärde de hade. Modellen inkluderade enbart signifikanta prediktorer.

I de statistiska analyserna räknades resultat som signifikanta då $p < ,05$. Det effektmått som användes är "partial eta-2" (η_p^2). Detta effektmått kontrollerar för övriga variablers påverkan när den beskriver den unika effekten hos en variabel (Field, 2013). Effektstorlekar i η_p^2 tolkas enligt Cohens (1988) riktlinjer som små vid 0,01, måttliga vid 0,06, samt stora vid 0,14.

I urvalet fanns två deltagare vars taltid var mer än tre standardavvikelser skild från medelvärdet, och räknades därför som extremvärden ("outliers", uteliggare). Dessa två deltagare är exkluderade från samtliga analyser. Deltagarna som exkluderades var en dotter vars mamma deltog vid båda tillfällena, och en son vars pappa deltog vid tillfälle 1 och mamma vid tillfälle 2.

Resultat

En av de frågeställningar som studien syftade till att besvara var huruvida föräldrar till tvååringar och treåringar skiljer sig åt i hur mycket och vilken typ av mentaliserande ord de använder, där hypotesen var att fler mentaliserande ord sägs av föräldrarna vid tillfälle 2 jämfört med tillfälle 1. Hypotesen var även att det skulle användas ungefär lika många kognitions-, känslor- och önskeord vid tillfälle 1, och att kognitionsord skulle vara vanligast vid andra mättillfället. En andra frågeställning var huruvida det finns skillnader mellan hur mammor och pappor använder mentaliserande språk med sina barn, och även om barnets kön påverkar detta samspel. Hypotesen var att mammor skulle använda fler mentaliserande ord än pappor, och att döttrar skulle höra fler mentaliserande ord än sönerna.

Medelvärden och standardavvikelser för de olika könen och tillfällena beräknades och redovisas i tabell 3 och 4. Medelvärdet var generellt högre vid tillfälle 2 jämfört med tillfälle 1.

En 2 (tillfälle; år 1 och år 2) x 3 (kategori; kognitioner, känslor och önskingar) beroende ANOVA genomfördes. Data uppfyllde enligt Mauchly's test inte antagandet om sfäricitet för kategori ($\chi^2(2) = 20,10, p < ,001$) och frihetsgraderna korrigerades därför med Greenhouse-Geisser ($\epsilon = ,71$).

Det fanns en signifikant huvudeffekt av tillfälle, $F(1, 39) = 9,73, p < ,01, \eta_p^2 = ,20$, där fler mentaliserande ord sades vid tillfälle 2. Det fanns även en signifikant huvudeffekt av kategori, $F(1,42, 55,29) = 54,22, p < ,001, \eta_p^2 = ,58$, där alla skilde sig från varandra.

Antalet kognitionsord var signifikant fler än känslord ($F(1, 39) = 51,47, p < ,001, \eta_p^2 = ,57$) och önskeord ($F(1, 39) = 67,57, p < ,001, \eta_p^2 = ,63$), och antal känslord var signifikant fler än önskeord ($F(1, 39) = 11,75, p < ,01, \eta_p^2 = ,23$). Interaktionen tillfälle x kategori var inte signifikant ($F(2, 78) = 2,84, p = ,06, \eta_p^2 = ,07$).

Tabell 3

Medelvärden och (standardavvikelser) över tillfälle och ordkategorier.

Kategori	Tillfälle	
	År 1	År 2
Kognitioner	13,9 (10,6)	19,7 (12,9)
Känslor	4,8 (4,8)	8,6 (7,2)
Önsknningar	3,5 (3,3)	4,1 (3,7)
Totalt antal mentaliserande ord	22,2 (15,0)	32,4 (19,1)
Totalt antal ord	576,8 (205,5)	625,2 (253,1)

Tabell 4

Medelvärden och (standardavvikelser) över antal ord i respektive ordkategori uppdelat över föräldrarnas och barnens kön.

Tillfälle 1	Mammor (n = 40)		Pappor (n = 9)	
	Döttrar (n = 23)	Söner (n = 17)	Döttrar (n = 5)	Söner (n = 4)
Kognitionsord	11,7 (9,1)	11,3 (9,3)	29,6 (9,0)	18,5 (10,7)
Känslord	4,6 (5,3)	5,0 (4,9)	6,0 (4,3)	3,5 (1,3)
Önskeord	2,7 (2,5)	3,3 (3,2)	8,2 (4,1)	3,3 (2,2)
Totalt antal ord	521,7 (170,3)	568,2 (185,7)	849,2 (178,8)	589,5 (298,4)
Tillfälle 2	Mammor (n = 33)		Pappor (n = 16)	
	Döttrar (n = 18)	Söner (n = 15)	Döttrar (n = 10)	Söner (n = 6)
Kognitionsord	16,9 (10,8)	16,8 (11,1)	30,1 (15,2)	18,3 (13,0)
Känslord	7,6 (7,5)	6,0 (4,8)	13,2 (9,2)	10,2 (4,7)
Önskeord	3,7 (3,6)	4,6 (3,6)	5,6 (4,7)	1,5 (1,4)
Totalt antal ord	532,1 (191,0)	594,8 (164,1)	895,8 (295,9)	529,3 (258,1)

Analysen upprepades med kovariaten föräldrarnas utbildningsnivå och huruvida barnet hade äldre syskon i en 2 (tillfälle; år 1 och år 2) x 3 (kategori; kognitioner, känslor och önsknningar) beroende ANCOVA. För att kontrollera för talmängd användes de proportionella måtten av ord inom varje kategori, andel av totalt antal ord som sades. Data uppfyllde enligt Mauchly test inte antagandet om sfäricitet för kategori ($\chi^2(2) = 7,55, p < ,05$) och frihetsgraderna korrigerades därför med Greenhouse-Geisser ($\epsilon = ,84$). Det fanns ingen signifikant huvudeffekt av varken tillfälle ($F(1, 37) = 0,02, p = ,88, \eta_p^2 < ,01$) eller kategori ($F(1,68, 62,22) = 1,00, p = ,36, \eta_p^2 < ,03$), och inte heller någon signifikant interaktionseffekt ($F(2, 74) = 0,12, p = ,89, \eta_p^2 < ,01$).

En korrelationsanalys genomfördes, som kontrollerade eventuella samband mellan de olika ordkategorierna vid de två tillfällena. Analysen redovisas i tabell 5.

Tabell 5

Korrelationstabell över antal ord inom ordkategorierna mellan tillfällena.

	1	2	3	4	5	6	7
1 T1 Kognitionsord							
2 T1 Känslord	,40*						
3 T1 Önskeord	,49**	,21					
4 T1 Totalt antal ord	,73**	,47**	,44**				
5 T2 Kognitionsord	,63**	,09	,30	,47**			
6 T2 Känslord	,61**	,26	,38*	,60**	,55**		
7 T2 Önskeord	,25	-,01	,33*	,22	,37*	,05	
8 T2 Totalt antal ord	,56**	,10	,42**	,63**	,78**	,68**	,56**

* $p < ,05$, ** $p < ,01$

En 2 (föräldrarnas kön; mamma, pappa) x 2 (barnets kön; pojke, flicka) oberoende MANOVA genomfördes, för att undersöka eventuella samband med antal kognitions-, känslor-, respektive önskeord som föräldrarna sade. Två skilda analyser gjordes för de två tillfällena.

Det fanns i den multivariata analysen för tillfälle 1 en signifikant huvudeffekt av föräldrarnas kön ($F(3, 43) = 6,56, p < ,001, \eta_p^2 = ,31$), men ingen signifikant effekt av barnets kön ($F(3, 43) = 1,81, p = ,16, \eta_p^2 = ,11$) och ingen interaktionseffekt ($F(3, 43) = 2,37, p = ,08, \eta_p^2 = ,14$). När ordkategorierna undersöktes var för sig visade sig pappor använda signifikant fler kognitionsord ($F(1, 45) = 13,20, p < ,001, \eta_p^2 = ,23$) och önskeord ($F(1, 45) = 6,17, p < ,05, \eta_p^2 = ,12$) än mammor, men det fanns ingen signifikant skillnad vad gäller känslor ($F(1, 45) < 0,01, p = ,98, \eta_p^2 < ,01$).

Vid tillfälle 2 fanns ingen signifikant huvudeffekt av föräldrarnas kön ($F(3, 43) = 2,12, p = ,11, \eta_p^2 = ,13$), barnets kön ($F(3, 43) = 1,20, p = ,32, \eta_p^2 = ,08$) och ingen interaktionseffekt ($F(3, 43) = 1,84, p = ,15, \eta_p^2 = ,11$) i den multivariata analysen.

Ovanstående analyser upprepades med tillägget att det kontrollerades för barnets ålder, deltagande föräldrars utbildningsnivå, samt huruvida barnet har äldre syskon eller inte. Således gjordes en 2 (föräldrarnas kön; mamma, pappa) x 2 (barnets kön; pojke, flicka) oberoende MANCOVA.

Det fanns i den multivariata analysen vid tillfälle 1 en signifikant huvudeffekt av föräldrarnas kön ($F(3, 40) = 6,32, p < ,01, \eta_p^2 = ,32$), men ingen signifikant effekt av barnets kön ($F(3, 40) = 1,32, p = ,28, \eta_p^2 = ,09$) och ingen interaktionseffekt ($F(3, 40) = 2,08, p = ,12, \eta_p^2 = ,14$). Ingen av kovariaten hade ett signifikant samband med de beroende variablerna. I den univariata analysen visade sig pappor använda signifikant fler kognitionsord ($F(1, 42) = 13,66, p < ,001, \eta_p^2 = ,25$) och önskeord ($F(1, 42) = 4,18, p < ,05, \eta_p^2 = ,09$) än mammor, men det fanns ingen signifikant skillnad vad gällde känslor ($F(1, 42) = 0,04, p = ,84, \eta_p^2 < ,01$).

Vid andra tillfället fanns ingen signifikant huvudeffekt av föräldrarnas kön ($F(3, 40) = 2,07, p = ,12, \eta_p^2 = ,13$), barnets kön ($F(3, 40) = 0,83, p = ,49, \eta_p^2 = ,06$) och ingen interaktionseffekt ($F(3, 40) = 1,16, p = ,34, \eta_p^2 = ,08$) i den multivariata analysen.

Ovanstående analyser, 2 (föräldrarnas kön; mamma, pappa) x 2 (barnets kön; pojke, flicka) oberoende MANCOVA, upprepades återigen med samma kovariat (barnets ålder, deltagande föräldrars utbildningsnivå, samt huruvida barnet har äldre syskon). För att kontrollera för föräldrarnas talmängd användes proportionella värden på antal ord inom kategorierna, andel av totalt antal ord sagda av föräldern.

Det fanns vid tillfälle 1 ingen signifikant huvudeffekt av föräldrarnas kön ($F(3, 40) = 2,33, p = ,09, \eta_p^2 = ,15$), barnets kön ($F(3, 40) = 0,20, p = ,90, \eta_p^2 = ,02$) och ingen interaktionseffekt ($F(3, 40) = 0,51, p = ,68, \eta_p^2 = ,04$) i den multivariata analysen. Inga kovariat hade en signifikant effekt på de beroende variablerna.

Vid andra tillfället fanns ingen signifikant huvudeffekt av föräldrarnas kön ($F(3, 40) = 1,51, p = ,23, \eta_p^2 = ,10$), barnets kön ($F(3, 40) = 0,27, p = ,85, \eta_p^2 = ,02$) och ingen interaktionseffekt ($F(3, 40) = 0,67, p = ,57, \eta_p^2 = ,05$) i den multivariata analysen. Inga kovariat hade en signifikant effekt på de beroende variablerna.

Sex regressionsanalyser (en för varje kategori och tillfälle) visade att totalt antal ord sagda av föräldern, var en signifikant prediktor för antal ord inom varje kategori. För kognitionsord vid tillfälle 1, var även föräldrarnas kön en signifikant prediktor. Inga övriga faktorer (barnets ålder, föräldrarnas utbildningsnivå, samt föräldrarnas och barnets kön) inkluderades i analysen, då de ej uppfyllde kravet att ha ett signifikant förklaringsvärde ($p < ,05$). Tabell 6 visar hur de olika prediktorerna korrelerade med varandra, och tabell 7 redovisar regressionsmodellerna.

Tabell 6

Korrelationstabell över prediktorer för de olika ordkategorierna.

Tillfälle 1

	1	2	3	4	5
1 Totalt antal ord					
2 Barnets ålder	,22				
3 Äldre syskon	,20	,06			
4 Utbildningsnivå	-,05	,07	-,11		
5 Kön förälder	,37**	-,08	,23	-,16	
6 Kön barn	,02	,14	,08	,07	-,02

Tillfälle 2

	1	2	3	4	5
1 Totalt antal ord					
2 Barnets ålder	,03				
3 Äldre syskon	-,03	,06			
4 Utbildningsnivå	,32*	-,09	-,10		
5 Kön förälder	,37**	-,02	,01	-,07	
6 Kön barn	,17	-,09	,08	,10	,08

* $p < ,05$, ** $p < ,01$

Tabell 7

Tabell över regressionsmodeller för de olika kategorierna av ord, uppdelat per tillfälle (med B -värde, standardfel för B ($SE B$), och β -värde för varje prediktor), samt det ojusterade R^2 -värdet (förklarad varians) för varje modell.

	Kategorier		
	Kognitionsord	Känslord	Önskeord
Tillfälle 1	Totalt antal ord ($B = 0,04$, $SE B = 0,01$, $\beta = 0,68$) ***	Totalt antal ord ($B = 0,01$, $SE B < 0,01$, $\beta = 0,49$) ***	Totalt antal ord ($B = 0,01$, $SE B < 0,01$, $\beta = 0,48$) ***
	$R^2 = ,46$	$R^2 = ,24$	$R^2 = ,23$
	Totalt antal ord ($B = 0,03$, $SE B = 0,01$, $\beta = 0,27$) ***		
	+		
	Förälderns kön ($B = 7,40$, $SE B = 2,98$, $\beta = 0,27$) *		
	$R^2 = ,52$		
Tillfälle 2	Totalt antal ord ($B = 0,04$, $SE B = 0,01$, $\beta = 0,76$) ***	Totalt antal ord ($B = 0,02$, $SE B < 0,01$, $\beta = 0,61$) ***	Totalt antal ord ($B = 0,01$, $SE B < 0,01$, $\beta = 0,47$) ***
	$R^2 = ,58$	$R^2 = ,37$	$R^2 = ,22$

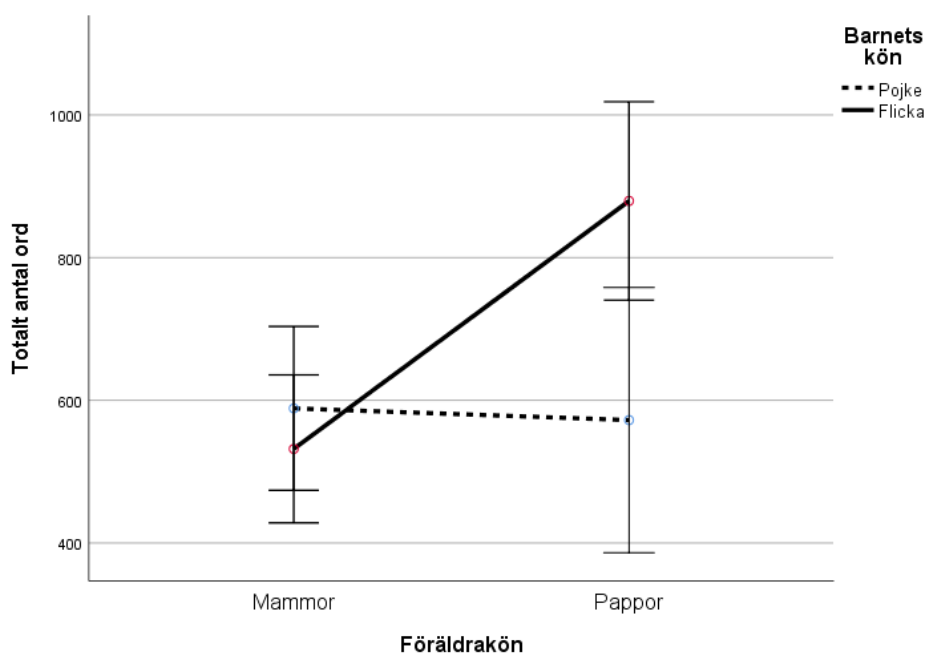
* $p < ,05$, ** $p < ,01$, *** $p < ,001$

Då förälderns totala ordmängd var en signifikant prediktor för antal mentaliserande ord föräldern sade, undersöktes huruvida den totala ordmängden skilde sig åt beroende på förälderns och barnets kön. En 2 (förälderns kön; mamma, pappa) x 2 (barnets kön; flicka, pojke) ANCOVA med förälderns totala ordmängd som beroende variabel genomfördes, där det kontrollerades för barnets ålder, deltagande förälders utbildningsnivå, och huruvida barnet hade äldre syskon. Två separata tester gjordes, ett för respektive tillfälle.

Vid första tillfället fanns en signifikant huvudeffekt av förälderns kön, $F(1, 42) = 5,79$, $p < ,05$, $\eta_p^2 = ,12$, där papporna pratade mer än mammorna. Det fanns ingen signifikant huvudeffekt av barnets kön, $F(1, 42) = 1,63$, $p = ,21$, $\eta_p^2 = ,04$. Däremot fanns en signifikant interaktionseffekt, $F(1, 42) = 4,61$, $p < ,05$, $\eta_p^2 = ,10$, där papporna pratade mer med sina döttrar än med sina söner. Denna skillnad fanns inte hos mammorna.

Vid tillfälle 2 fanns en signifikant huvudeffekt av förälderns kön, $F(1, 42) = 5,95$, $p < ,05$, $\eta_p^2 = ,12$, där papporna pratade mer än mammorna. Det fanns ingen signifikant huvudeffekt av barnets kön, $F(1, 42) = 3,34$, $p = ,07$, $\eta_p^2 = ,07$. Det fanns dock en

signifikant interaktionseffekt, $F(1, 42) = 6,26$, $p < ,05$, $\eta_p^2 = ,13$, liknande den i tillfälle 1 (se figur 1). Ingen kovariat hade signifikant effekt vid något av tillfällena.

Figur 1. Diagram som beskriver medelvärden (Estimated Marginal Means) och konfidensintervall (95%) över totala antal ord som föräldrar sagt vid tillfälle 2, uppdelat på mammor och pappor respektive pojkar och flickor.

Diskussion

Syftet med denna studie var att undersöka samspel mellan föräldrar och deras barn vid två tillfällen. Fokus var att undersöka föräldrars användning av mentaliserande ord. Föräldrars mentaliserande språk har visat sig vara en viktig faktor i barns sociala och kognitiva utveckling, och har ett samband med barns senare ToM-förståelse. Målet med undersökningen var dels att studera skillnader i hur föräldrar använder mentaliserande ord med sina två- respektive tre-åringar, och dels att undersöka eventuella könsskillnader. Dessa två frågeställningar diskuteras först var för sig. Sedan lyfts slutsatser, brister i studien och förslag på fortsatt forskning fram.

Studiens första frågeställning rörde hur föräldrar till sina två- och treåriga barn skiljde sig åt i hur mycket och vilken typ av mentaliserande ord de använde. Hypotesen var att föräldrarna när barnen var två år skulle använda ungefär lika många kognitionsord, önskeord och känslord. En andra hypotes var att föräldrarna när barnen var tre år skulle använda fler mentaliserande ord, och då särskilt kognitionsord. Resultatet visade att föräldrarna använde fler mentaliserande ord när deras barn var tre år än när barnen var två år. Denna skillnad var dock inte signifikant då det kontrollerades för föräldrarnas utbildningsnivå, om barnet hade äldre syskon samt den totala mängden ord som föräldern sade. Föräldrarna använde fler mentaliserande ord i absoluta tal när barnen var tre år, men skillnaden mellan de bägge tillfällena förklarades av andra faktorer. Resultatet visade att kognitionsord var den vanligaste kategorin när barnen var två år, i motsats till vår hypotes.

Det fanns inte heller något stöd för hypotesen att kognitionsorden skulle öka mer än de andra kategorierna mellan tillfällena. Alla kategorier ökade när barnen var tre år.

Att antalet mentaliserande ord yttrade av föräldrar ökar tillsammans med barnets ålder är i linje med studiens hypoteser, och detta mönster finns även i tidigare studier (Beeghly et al., 1986; Taumoepeau & Ruffman, 2008). Att kognitionsorden är flest när barnen är två år, är däremot ett resultat som skiljer sig från många andra studier (Ensor et al., 2014; samma empiri rapporterad i Ensor & Hughes, 2008; Taumoepeau & Ruffman, 2006, 2008) där känslo- och önskeord har varit vanligast när barnen är runt två år. Dock finns andra studier (Morgan et al., 2014) som har fått resultat som mer är i linje med denna studie. En förklaring till dessa skillnader kan vara föräldrarnas utbildningsnivå. Urvalet i denna studie är homogent med avseende på utbildningsnivå hos föräldrarna, där deltagarna generellt har en hög utbildningsnivå. Jämfört med detta urval har andra studiers deltagare en lägre (Ensor et al., 2014; Taumoepeau & Ruffman, 2006, 2008), samt mer varierad (Taumoepeau & Ruffman, 2006, 2008) utbildningsnivå. Detta kan vara en möjlig förklaring till att föräldrarna nämner många kognitionsord när barnen är två år.

En annan möjlig förklaring skulle kunna vara att det finns kulturella skillnader i hur föräldrar pratar med sina barn. Föräldra-barn-samspel i Sverige har inte undersökts särskilt mycket, och en av de studier som finns (Morgan et al., 2014) visar på samma mönster som våra resultat. Andra studier har funnit att det finns skillnader i hur föräldrar pratar med sina barn i olika länder, där föräldrar i Kina (Tardif & Wellman, 2000) i högre grad använder "vet", medan föräldrar i USA jämförelsevis använder "tror" mer (Bartsch & Wellman, 1995). Emellertid fann Morgan et al. (2014) samma mönster, en övervikt av kognitionsord vid två års ålder, på deltagare från både Sverige och Storbritannien.

En tredje möjlig förklaring till skillnaderna skulle kunna ligga i hur undersökningen är genomförd. Möjligen främjar just de bilder som använts i denna studie samtal kring kognitioner mer än de bilder som använts i andra studier. Bilderna vid första tillfället var samma som i Morgan et al. (2014), vilket kan stödja denna förklaring. Ruffman et al. (2002) menar emellertid att vilka bilder som används inte har stor påverkan på hur föräldrarna pratar med sina barn. Ruffman et al. (2002) och Taumoepeau och Ruffman (2008) har visat att även om mängden mentaliserande ord kan variera, är förhållandet mellan föräldrar tämligen konstant. De föräldrar som använder många mentaliserande ord vid ett tillfälle gör det också senare. Detta går i linje med denna studies resultat, som fann att antal ord inom de olika kategorierna korrelerade med varandra. Korrelationen visade även att föräldrar som använde många mentaliserande ord vid tillfälle 1 också gjorde det vid tillfälle 2. Detta tyder på en viss stabilitet i föräldrars användande av mentaliserande ord, oavsett situation och bilder.

Ett annat alternativ som kan förklara skillnaderna kan ligga i hur de olika ordkategorierna definierats. Som utgångspunkt för kategoriseringen av ord användes definitionerna från Bretherton och Beeghly (1982) samt Ruffman et al. (2002). Studier skiljer sig åt i huruvida de har exkluderat mentaliserande ord, beroende på om de refererar till ett inre mentalt tillstånd, eller bara är ett språkligt sätt att uttrycka sig. Exempelvis har Taumoepeau och Ruffman (2006, 2008) inkluderat språkliga uttryck, men exkluderat upprepningar och "jag vet inte". Denna undersökning har inkluderat alla mentaliserande ord, oavsett vad de refererar till. En eventuell exkludering av begrepp bör dock inte ha påverkat resultatet nämnvärt. Begreppet "jag vet inte" finns enbart i 64 av över 10 000 meningar. Upprepningarna bedöms vara få och främst gälla känsloord, men denna kategori är i sig ganska lågfrekvent.

Kognitioner är alltså i denna studie den vanligaste kategorin av mentaliserande ord, både vid två och tre års ålder. Detta skiljer sig från en del tidigare studier, och kräver därmed vidare undersökning. Det bör noteras att skillnaderna i studien inte var signifikanta då kovariat inkluderades i analysen. Det var ett relativt litet urval samt en stor variation inom gruppen, vilket gör att resultaten måste tolkas med försiktighet. Det krävs fler studier på en svensk population och med större variation med avseende på föräldrarnas utbildningsnivå.

Nästa frågeställning undersökte huruvida föräldrarnas och barnets kön samvarierade med mängden och typen av mentaliserande ord som användes av föräldrarna. Hypotesen var att mammor skulle använda fler mentaliserande ord än pappor, och att döttrar skulle höra fler mentaliserande ord än söner. Resultaten styrkte ej hypotesen. Pappor använde generellt fler kognitions-, känslö- och önskeord än mammorna vid bägge tillfällena, men skillnaderna var inte alltid signifikanta. Det fanns inte någon signifikant skillnad mellan hur mycket mentaliserande ord som söner respektive döttrar fick höra.

Tidigare studier har visat på motstridiga resultat vad gäller könsskillnader. Vissa har funnit att mammor använder fler mentaliserande ord (exempelvis Jenkins et al., 2003), och andra har inte funnit några skillnader (Roger et al., 2012). Resultaten från denna studie finner generellt få signifikanta skillnader mellan könen. Resultaten ger dock en indikation om att pappor använder fler kognitionsord än mammor. Detta var dock enbart signifikant då barnen var två år.

En faktor som kan ha påverkat resultatet är att det bland deltagarna var få pappor. Detta medför att varje pappa som deltog i studien påverkade resultatet till stor del. Det är möjligt att papporna som deltog inte var representativa för den genomsnittliga svenska pappan, och att detta då förklarar en del av skillnaden. Mammor har traditionellt haft det huvudsakliga ansvaret för omsorg av sina barn, och det kan ha gjort att det var fler mammor som deltog. En förklaring till resultatet kan då också vara att de pappor som aktivt valt att delta i studien, är mer engagerade i sina barn än den genomsnittliga pappan. Papporna i studien var mer pratsamma än mammorna. Då talmängd hade ett signifikant samband med mentaliserande ord, kan detta vara en del av förklaringen.

Vad gäller skillnader i söner och döttrars exponering för mentaliserande språk fick döttrarna och söner i denna studie höra lika många mentaliserande ord. Detta går i linje med flera andra undersökningar (Beeghly et al., 1986; Jenkins et al., 2003; Labounty et al., 2008). Resultatet skiljer sig från hypotesen och vissa tidigare studier (exempelvis Fivush et al., 2000). En förklaring till denna skillnad kan vara att en del av studierna som visar på könsskillnader är genomförda för mer än 15 år sedan, och att föräldrar idag är mer jämställda i hur de använder mentaliserande språk.

Alla analyser pekar mot att totala ordmängden som föräldrarna sade var en stark prediktor för antal mentaliserande ord i samtliga kategorier, främst för antal kognitionsord. När denna faktor lades till som kovariat, försvann många av de signifikanta effekterna av andra faktorer som undersöktes i studien. Det verkar alltså som att det är ett tydligt samband mellan hur många mentaliserande ord ett barn får höra och hur mycket föräldern pratar med sitt barn generellt. En tendens i resultatet som således blir intressant var den signifikanta interaktionen mellan barnets och föräldrarnas kön på den totala ordmängden som föräldern sade. Papporna sa fler ord till sina döttrar jämfört med sina söner. Denna skillnad syntes inte hos mammorna. Studier kring interaktionseffekter av föräldrarnas och barns kön är sällsynta, vilket gör resultatet särskilt intressant. Detta är ett område som kan undersökas vidare.

Det är oklart om studiens resultat går att generalisera till populationen i stort. Detta då det bland annat var ett litet och icke-representativt urval. Exempelvis var utbildningsnivån hög och homogen, endast svensktalande föräldrar deltog, och papporna var underrepresenterade. I studien har flera jämförelser genomförts, vilket ökar risken för typ 1-fel, alltså att signifikanta resultat uppkommit av en slump. Studien baserades även på en samspelsituation där förälder och barn tillsammans tittade på bilder i forskningsmiljö, vilket kan begränsa huruvida det går att generalisera resultaten till samspel mellan föräldrar och barn i stort. Hur länge föräldrarna samtalande om bilderna varierade, och möjligen hade en mer strukturerad situation gett mer likartade taltider. Detta hade underlättat undersökningen av gruppskillnader.

En brist i denna studie är att det inte kontrollerats för barnets förmågor. Att undersöka samspel men enbart titta på den ena parten ger inte en fullkomlig bild. Barnets språkliga förmåga, ToM-förståelse och användande av mentaliserande ord, kan möjligen ha påverkat hur föräldrarna pratat med sina barn. Utifrån "theory theory" sker en växelverkan mellan barnets förståelse av världen, och det sociala samspel och erfarenheter det får ta del av. Studier (Taumoepeau & Ruffman, 2006, 2008) har även visat att föräldrar anpassar sitt språk utifrån sina barns proximala utvecklingszon. Att då inte analysera barnens bidrag till spelet ger en ofullständig bild. Dock finns studier som visat att det främst är föräldrars mentaliserande språk som påverkar barnens senare mentaliserande språk (Ruffman et al., 2002), och inte vice versa.

Denna studie är ett viktigt bidrag till att förstå den sociala miljö som ett barn i Sverige växer upp i. Den sociala kontexten är central i barnets utveckling och predicerar bland annat utvecklingen av ToM. Studien visar att barn oavsett kön tidigt får höra många mentaliserande ord av sina föräldrar. Fler studier behövs, både i Sverige och i andra kulturer, för att fortsatt belysa hur föräldrar samspelar med sina barn. Denna studie indikerar att kognitionsord är vanligaste typen av mentaliserande ord redan vid två års ålder, och detta är något som bör undersökas vidare. Eventuella könsskillnader hos föräldrar i relation till barnets kön i användandet av mentaliserande ord är ett annat ämne som behöver fortsatt forskning. På detta sätt skapas en mer nyanserad bild av samspelsfaktorer i barns socio-kognitiva utveckling.

Referenser

- Baron-Cohen, S., Leslie, A. M., & Frith, U. (1985). Does the autistic child have a 'theory of mind'? *Cognition*, *21*, 37–46. doi:10.1016/0010-0277(85)90022-8
- Bartsch, K., & Wellman, H. M. (1995). *Children talk about the mind*. New York: Oxford University Press.
- Beeghly, M., Bretherton, I., & Mervis, C. B. (1986). Mothers' internal state language to toddlers. *British Journal of Developmental Psychology*, *4*(3), 247-260. doi:10.1111/j.2044-835X.1986.tb01016.x
- Berk, L. E. (2014). *Exploring lifespan development* (3:e upplagan). Boston: Pearson.
- Bretherton, I., & Beeghly, M. (1982). Talking about internal states: The acquisition of an explicit theory of mind. *Developmental Psychology*, *18*(6), 906-921. doi:10.1037/0012-1649.18.6.906
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2:a upplagan). Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.

- Devine, R., & Hughes, C. (2014). Relations between false belief understanding and executive function in early childhood: A meta-analysis. *Child Development, 85*(5), 1777-1794. doi:10.1111/cdev.12237
- Devine, R., & Hughes, C. (2017). Let's talk: parents' mental talk (not mind-mindedness or mindreading capacity) predicts children's false belief understanding. *Child Development*. doi:10.1111/cdev.12990
- Devine, R. T., & Hughes, C. (2018). Family correlates of false belief understanding in early childhood: A meta-analysis. *Child Development, 89*(3), 971-987. doi:10.1111/cdev.12682
- Dunn, J., Bretherton, I., & Munn, P. (1987). Conversations about feeling states between mothers and their young children. *Developmental Psychology, 23*(1), 132-139. doi:10.1037/0012-1649.23.1.132
- Ensor, R., & Hughes, C. (2008). Content or connectedness? Mother-child talk and early social understanding. *Child Development, 79*(1), 201-216. doi:10.1111/j.1467-8624.2007.01120.x
- Ensor, R., Devine, R. T., Marks, A., & Hughes, C. (2014). Mothers' cognitive references to 2-year-olds predict theory of mind at ages 6 and 10. *Child Development, 85*(3), 1222-1235. doi:10.1111/cdev.12186
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics: and sex and drugs and rock 'n' roll* (4:e upplagan). Los Angeles: Sage.
- Fivush, R., Brotman, M. A., Buckner, J. P., & Goodman, S. H. (2000). Gender differences in parent-child emotion narratives. *Sex Roles, 41*(3), 233-253. doi:10.1023/A:1007091207068
- Hollingshead, A. B. (1975). *Four factor index of social status*. Opublicerat manuskript, Yale University, New Haven, CT, USA.
- Hughes, C., Jaffee, S. R., Happé, F., Taylor, A., Caspi, A., & Moffitt, T. E. (2005). Origins of individual differences in theory of mind: From nature to nurture? *Child Development, 76*(2), 356-370. doi:10.1111/j.1467-8624.2005.00850_a.x
- Jenkins, J. M., Turrell, S. L., Kogushi, Y., Lollis, S., & Ross, H. S. (2003). A longitudinal investigation of the dynamics of mental state talk in families. *Child Development, 74*(3), 905-920. doi:10.1111/1467-8624.00575
- Labounty, J., Wellman, H. M., Olson, S., Lagattuta, K., & Liu, D. (2008). Mothers' and fathers' use of internal state talk with their young children. *Social Development, 17*(4), 757-775. doi:10.1111/j.1467-9507.2007.00450.x
- Laranjo, J., Bernier, A., Meins, E., & Carlson, S. M. (2014). The roles of maternal mind-mindedness and infant security of attachment in predicting preschoolers' understanding of visual perspective taking and false belief. *Journal of Experimental Child Psychology, 125*, 48-62. doi:10.1016/j.jecp.2014.02.005
- Lindahl, L. B., & Heimann, M. (1997). Social proximity in early mother-infant interactions: Implications for gender differences? *Early Development and Parenting, 6*(2), 83-88.
- Lindahl, L. B., & Heimann, M. (2002). Social proximity in Swedish mother-daughter and mother-son interactions in infancy. *Journal of Reproductive and Infant Psychology, 20*(1), 37-42. doi:10.1080/02646830220106794
- Morgan, G., Meristo, M., Mann, W., Hjelmquist, E., Surian, L., & Siegal, M. (2014). Mental state language and quality of conversational experience in deaf and hearing children. *Cognitive Development, 29*, 41-49. doi:10.1016/j.cogdev.2013.10.002

- Peterson, C. C., & Siegal, M. (2000). Insights into theory of mind from deafness and autism. *Mind and Language*, *15*(1), 123-145. doi:10.1111/1468-0017.00126
- Peterson, C. C., Wellman, H. M., & Liu, D. (2005). Steps in theory of mind development for children with autism and deafness. *Child Development*, *76*(2), 502–517. doi:10.1111/j.1467-8624.2005.00859.x
- Peterson, C., Wellman, H., & Slaughter, V. (2012). The mind behind the message: Advancing theory-of-mind scales for typically developing children, and those with deafness, autism, or asperger syndrome. *Child Development*, *83*(2), 469-485. doi:10.1111/j.1467-8624.2011.01728.x
- Roger, K. M., Rinaldi, C. M., & Howe, N. (2012). Mothers' and fathers' internal state language with their young children: An examination of gender differences during an emotions task. *Infant and Child Development*, *21*(6), 646-666. doi:10.1002/icd.1762
- Ruffman, T. (2014). To belief or not belief: Children's theory of mind. *Developmental Review*, *34*(3), 265-293. doi:10.1016/j.dr.2014.04.001
- Ruffman, T., Puri, A., Galloway, O., Su, J., & Taumoepeau, M. (2018). Variety in parental use of “want” relates to subsequent growth in children's theory of mind. *Developmental Psychology*, *54*(4), 677-688. doi:10.1037/dev0000459
- Ruffman, T., Slade, L., & Crowe, E. (2002). The relation between children's and mothers' mental state language and theory-of-mind understanding. *Child Development*, *73*(3), 734-751. doi:10.1111/1467-8624.00435
- Ruffman, T., & Taumoepeau, M. (2017). Behaviour to beliefs. I V. Slaughter & M. De Rosnay (red:er). *Theory of mind development in context* (ss. 71-86). New York, NY: Routledge.
- Shahaeian, A., Peterson, C. C., Slaughter, V., & Wellman, H. M. (2011). Culture and the sequence of steps in theory of mind development. *Developmental Psychology*, *47*(5), 1239-1247. doi:10.1037/a0023899
- Slaughter, V., Peterson, C. C., & Mackintosh, E. (2007). Mind what mother says: Narrative input and theory of mind in typical children and those on the autism spectrum. *Child Development*, *78*(3), 839–858. doi:10.1111/j.1467-8624.2007.01036.x
- Sundqvist, A., Holmer, E., Koch, F., & Heimann, M. (2018). Developing theory of mind abilities in swedish pre-schoolers. *Infant and Child Development*, *27*(4), 747-760. doi:10.1002/icd.2090
- Tadić, V., Pring, L., & Dale, N. (2013). Story discourse and use of mental state language between mothers and school-aged children with and without visual impairment. *International Journal of Language and Communication Disorders*, *48*(6), 679-688. doi:10.1111/1460-6984.12040
- Tardif, T., & Wellman, H. M. (2000). Acquisition of mental state language in mandarin- and cantonese-speaking children. *Developmental Psychology*, *36*(1), 25-43. doi:10.1037/0012-1649.36.1.25
- Taumoepeau, M., & Ruffman, T. (2006). Mother and infant talk about mental states relates to desire language and emotion understanding. *Child Development*, *77*(2), 465-481. doi:10.1111/j.1467-8624.2006.00882.x
- Taumoepeau, M., & Ruffman, T. (2008). Stepping stones to others' minds: Maternal talk relates to child mental state language and emotion understanding at 15, 24, and 33 months. *Child Development*, *79*(2), 284-302. doi:10.1111/j.1467-8624.2007.01126.x

- Tompkins, V., Benigno, J., Kiger Lee, B., & Wright, B. (2018). The relation between parents' mental state talk and children's social understanding: A meta-analysis. *Social Development, 27*(2), 223-246. doi:10.1111/sode.12280
- Vygotskij, L. S. (1978). *Mind in society: the development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Wellman, H. M. (2014). *Making minds: How theory of mind develops*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Wellman, H. M., Fang, F., Liu, D., Zhu, L., & Liu, G. (2006). Scaling of theory-of-mind understandings in Chinese children. *Psychological Science, 17*, 1075-1081. doi:10.1111/j.1467-9280.2006.01830.x
- Wellman, H. M., & Liu, D. (2004). Scaling of theory-of-mind tasks. *Child Development, 75*(2), 523-541. doi:10.1111/j.1467-8624.2004.00691.x
- Wimmer, H., & Perner, J. (1983). Beliefs about beliefs: Representation and constraining function of wrong beliefs in young children's understanding of deception. *Cognition, 13*(1), 103-128. doi:10.1016/0010-0277(83)90004-5

Bilaga 1

Beskrivning av bildmaterialet som användes.

Tillfälle 1:

1. En pojke tittar stolt på ett torn han har byggt.
2. En arg pappa ger en utskällning till sin son, som blir ledsen.
3. En pojke och en flicka bråkar om en leksak, pojken är arg på flickan.
4. Två flickor, varav den ena ser blyg ut och gömmer sig bakom den andra.
5. Glada pojkar tvättar ett får i en flod.
6. En pojke spelar schack med sin mamma, båda funderar på sitt nästa drag.
7. En pappa ger en utskällning till sin tonårige son.
8. Ett barn leker tittut med sin förälder. Barnet ser glatt ut.
9. Fem barn på en förskola, varav ett av dem är väldigt ledset och gråter.
10. Tre barn leker doktor och ser glada ut.

Tillfälle 2:

1. Ett barn leker med färger med sin mamma, båda ser glada ut.
2. En mamma ger en utskällning till sin dotter.
3. Ett glatt barn matar ett annat barn med grönsaker.
4. En pojke tittar på en läsplatta och ser förvånad ut.
5. Ett barn viskar i ett annat barns öra, båda ser glada ut.
6. Ett barn som tittar argt på sin förälder.
7. Två glada barn som läser en bok tillsammans med sin pappa.
8. Två pojkar som koncentrerat bygger ett torn med klossar.
9. En flicka sitter i ett hörn och håller händerna för ansiktet.
10. En flicka ritar med en vuxen. Flickan ser lite nedstämd ut.

Bilaga 2

Ord som exkluderats ur analysen, med frekvenser.

mmm	757	ehm	2
aa	151	grrr	2
ah	119	li	2
mhm	103	o	2
ohörbart	102	so	2
åh	97	ss	2
hm	85	sä	2
hmm	83	tititititi	2
mm	83	to	2
aha	45	uh	2
oh	36	uhu	2
eh	24	uhum	2
hah	20	v	2
aah	16	öhömm	2
aaa	14	ahh	1
hehe	13	b	1
he	11	bru	1
a	10	ch	1
aaah	8	dipipi	1
huh	7	do	1
äh	6	ehehe	1
bäää	5	ehh	1
hehehe	5	ehmm	1
hmhm	5	ehum	1
hä	5	ejej	1
mhmm	5	f	1
bobom	4	ff	1
bää	4	fö	1
hu	4	gjo	1
ojsh	4	gudungudungudunk	1
dudong	3	hahahaha	1
haha	3	hehehem	1
hmh	3	hihi	1
k	3	hmhu	1
kb	3	hmmm	1
kv	3	huhmm	1
mh	3	huhum	1
s	3	inneb	1
uhm	3	japitititititi	1

ke	1	pra	1
kri	1	rui	1
lå	1	rä	1
låts	1	sis	1
mhh	1	spe	1
mhmhm	1	tah	1
mhmhmh	1	tee	1
mmaa	1	ti	1
mmhm	1	tihihi	1
mmmm	1	tn	1
mom	1	tomtomtom	1
n	1	uah	1
namnam	1	uhmm	1
oah	1	uhuh	1
oho	1	uhumm	1
omnomnomnomnomno		und	1
m	1	vatt	1
ooh	1	vd	1
ooo	1	vä	1
op	1	åhå	1
osch	1	åå	1
p	1	ååååh	1
palp	1	öh	1
poj	1	öhmm	1
pompele	1	öhö	1

Bilaga 3

Fullständig lista över ord inom de tre ordkategorierna, med frekvenser.

Kognitionsord

aning	2
fantisera	1
fattar	1
funderar	18
fundersam	2
fundersamma	1
förstod	2
förstå	2
förstår	8
gissa	30
glömde	1
glömmer	1
glömt	2
klurat	1
låtsas	8
låtsats	1
menade	1
menar	19
tankar	1
tanken	1
tankeverksamhet	1
tro	4
trodde	3
tror	1148
tyck	3
tycka	5
tycker	262
tyckte	27
tänk	2
tänka	3
tänker	33
tänks	1
tänkte	6
undra	1
undrar	29
vet	234
veta	7
vettu	1
visste	1

Känslord

arg	189
arga	14
argt	2
besviken	2
buttra	1
förvånad	25
glad	135
glada	39
gladare	1
glatt	3
intresserad	3
intresserade	1
jättearg	4
jätteförvånad	1
jätteglad	4
jätteglada	1
jätteledsen	2
jättesur	2
jätteöverraskad	1
känna	1
känner	20
känns	4
känsla	1
kär	2
ledsen	142
ledset	2
ledsna	9
lessen	18
lesset	3
lessna	7
lycklig	1
låtsasledsen	1
mörkrädd	1
rädd	24
småsur	1
sur	16
sura	2
surt	1
älskar	3
överraskad	3

Önskeord

behöva	1
behöver	11
gilla	1
gillade	1
gillar	31
hoppas	5
längtar	1
längtat	1
velat	1
vilja	9
vill	319
ville	15
önska	1